PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori, 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 So. Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904.

LETO — Cena Lista je $3.00 — Entered as second-class matter January 26, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., četrtek, 11. marca (March 11), 1926. — Subscription $3.00 Yearly — ŠTEV.—NUMBER 59

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

ZDRAVSTVENI KOMISAR SVARI PRED PLUČNICO

V CHICAGU JE POBRALA TA MORILKA ZADNJE DNI 191 OSEB.

Priporoča se velika zmernost v jedi in svež zrak.

Chicago, Ill. — Zdravstveni komisar Bundesen svari pred influenco in pljučnico. On priporoča mleko in solnčnico za prehranjevanje. Vrh tega naj vsak povžije par žlic ribjega olja vsak dan. To so preventivna sredstva zoper pljučnico.

Kdor občuti, da ga boli vse telo, ali udje, ali da ga boli vrat, ali če ima visoko temperaturo, naj ostane par dni doma. Vleže naj se takoj v postelje in ostane v nji naj kakšne tri dni, ker je tu nevarnost, da ima človek influenco.

V zadnjih desetih dneh je zbolelo 719 oseb za pljučnico in 191 jih je pa umrlo. Zadnjih štiri in dvajset ur je zbolelo 122 oseb za pljučnico in dva in dvajset jih je pa umrlo. Na influenci je zbolelo zadnjih štiri in dvajset ur štirideset oseb in tri so pa umrle.

To je najhujši pojav pljučnice in influence po zadnjem pojavu takoj po vojni. Dr. Bundesen priporoča, naj gredo ljudje kmalu zvečer k počitku.

Mnogo mrtvih v Dalmaciji

Ciklon je zahteval stotine človeških žrtev.

London, 10. marca. — Poročajo z Dunaja da glasi, da je več sto oseb izgubilo življenje v strašnem viharju, ki je divjal v Dalmaciji zadnji ponedeljek. Italijanski parnik "Zeno" je bil vržen ob skalovje na bregu; parnik se je razbil na kosce in brez malega vsi mornarji so utonili. Najmanj 50 ribiških jadrenic je bilo uničenih z moštvi vred.

Dunaj, 10. marca. — Vlak, v katerem se je avstrijski ministrski predsednik Ramek peljal v Ženevo na zborovanje lige narodov, je stal pet ur med dvema goramo na Tirolskem. Ogromni plazovi enega so zagrli tir in ustavili železniški promet za dva dni.

CESTNOŽELEZNIŠKI USLUŽBENCI ZAHTEVAJO POVIŠANJE MEZDE.

Scranton, Pa. — Tukajšnji cestnoželezniški uslužbenci zahtevajo, da se mezda poviša od enajst do sedemnajst centov na uro. In sicer zahtevajo za motornike, ki vrše službo motornika in sprevodnika sedemnajst centov povišanja na uro. Cestnoželezniški uslužbenci zdaj prejemajo po 58, 61 in 64 centov na uro. Najvišjo mezdo dobe po enoletni službi. Tisti uslužbenci, ki vrše službo motornika in sprevodnika morajo delati 50 do 50 minut čez uro, za kar pa ne dobe odškodnine. Njih sedanja mezda je 94 centov na uro. Vozniki avtobusov pa prejemajo po 69 centov na uro. Ti uslužbenci nimajo časa za obed. Unija zahteva, da se jim da deset časa za obed.

Pijana Amerika.

Lake Hopatcong, N. J.—Hudson Maxim, znani iznajditelj, ki se je pravkar vrnil iz Evrope, je dejal te dni, da je v Londonu videl v treh mesecih samo tri pijane osebe. Ko se je pa vrnil domov, je videl štiri pijane v treh dneh. V Angliji ni prohibicije, v Ameriki pa je!

Detomor dvojčkov.

Joliet, Ill. — Na železniški postaji v Streaterju so našli te dni v nekem kovčegu trupli dveh dečkov, brez dvoma dvojčkov, starih kakih 8 mesecev. Kakor izgleda, sta bila dvojčka umorjena.

Načrti za delavske radiostanice v Chicagu

Delavci bodo imeli svojo stanico, pa če bo morala pluti po jezeru, je rekel tajnik čikaške zveze.

Chicago. (F. P.) — Čikaška delavska federacija je 7. marca sprejela finančne načrte za ustanovitev svoje radiostanice. Izvrševalni odbor je priporočil, da vsak član federacije plača $2 v dveh letih. Asesment v ta namen je prostovoljen in če vsi člani plačajo, se nabere vsota okrog $200,000. Polovica vsote se porabi za nakup ali gradnjo stanice, druga polovica bo pa tvorila sklad za operiranje stanice.

Tajnik Ed Nockels je poročal, da trgovski department noče dati licence za delavsko radiostanico, češ da že zdaj ni dovolj valovnih dolžin za vse stanice v Chicagu. Ta je seveda bosa, je rekel Nockels. Radio je že postal političen instrument in stara garda se boji delavske propagande, ki bo potovala po zračnih valovih na vse strani dežele.

"Delavci bomo imeli svojo radiostanico, pa če jo moramo postaviti na ladjo in pluti z njo po jezeru ali reki Mississippi. Ako ne najdemo valovne dolžine v enem kraju, jo najdemo v drugem", je izjavil Nockels.

Federacija je najela zvedenca, ki ima bogate izkušnje na tem polju, za izdelanje načrta za oddajno postajo, katera bo opremljena z najnovejšimi izpopolnitvami radiotelefonije.

Obletnica ruske revolucije

Preteklo je devet let, odkar je padel carizem.

Danes je preteklo devet let, odkar je izbruhnila velika ruska revolucija, ki je najprvo pometla s carizmom, v osmih mesecih pa z buržoazijo in končno postavila na čelo Rusije vlado delavcev in kmetov v sovjetih.

Dne 11. marca 1917. se je petrogradska posadka pridružila stavkujočim delavcem. Vojaki in delavci so okupirali Petrograd. Car, ki se je nahajal na deželi, je pohitel domov, toda v Pskovu je padel v roke revolucijonarnemu odboru, ki ga je prisilil na abdikcijo.

Delavske novice

(Federated Press.)

Stavbni delavci v New Yorku izvojevali poviršek.

New York. — Mezdni poviršek 100,000 mehanikom in pomagačem v newyorški stavbni industriji je zagotovljen. Zidarji in ometači dobe $2 dnevnega poviška, drugi mehaniki $1.50 in pomočniki $1. Zidarji in ometači bodo zdaj imeli $14 dnevne plače.

Pleskarji so dobili povišanje mezde.

St. Petersburg, Fla. — Organizirani pleskarji in zobni slikarji so izvojevali 12 in ½ centa povišanja mezde na uro. Podjetniki so bili trmoglavi in so privolili šele tedaj v mezdno povišanje, ko so pleskarji parkrat zagrozili s stavko.

Pes, ki je zadavil mačko, pred sodiščem!

Philadelphia, Pa. — Ime tožitelja in ime obtoženca je zamolčano. Tožitelj je izgubil ljubljeno mačko, obtoženec ima pa hudega psa. Psu je ime Teddy. Zadnji torek sta bila Teddy in njegov gospodar poklicana pred tukajšnje policijsko sodišče. Teddy je obtožen brutalnega umora. Zadavil je mačko. Gospodar pokojne mačke zahteva visoko odškodnino. To pa še ni vse. Psa morda zadene smrtna kazen. Policijski sodnik Glenn je izjavil, da proces ni šala in je odredil, da se mačja crknetina izkopije in izvrši na nji "post mortem" (posmrtna preiskava).

KENDRICKOVA PREDLOGA SPREJETA V SENATU

Odsek je priporočil Capperjevo predlogo. — Watson-Parkerjeva predloga nadomeščena z zbornično.

Washington, D. C. — Senat je sprejel Kendrickovo predlogo brez debate. Ta predloga je nekakšen kompromis s senatorji z zapada in tajnikom za notranje zadeve, Workom. Predloga se nanaša na denarno pomoč naseljenikom na zemljiščih, ki se umetno namakajo.

Senatni odsek za trgovske zadeve je priporočil senatu predlogo senatorja Capperja, ki določa, da mora biti natančno označeno na obleki, koliko odstotkov volne in bombaža je v suknu. Ta predloga ima namen zaščititi prodajo obleke, v kateri je več ko polovico bombaža za obleko iz čiste volne.

Senatni odsek za trgovino je zamenjal takozvano Watson-Parkerjevo predlogo s predlogo, ki jo je sprejela kongresna zbornica. Ta predloga se nanaša na spore med železničarji in železniškimi družbami in ima namen odpraviti železniški delavski odbor.

Briand ostane

Pod pritiskom iz Ženeve je hitro znašli svoj deveti kabinet.

Pariz, 10. marca. — Briand ostane na čelu francoske vlade. Kabinetna kriza je bila končana včeraj, ko je predsednik Doumergue informiral Brianda, da ne more dobiti drugega premijerja. Herriot, ki je bil povabljen, je odklonil mandat. Briand bi bil morda še vlekel krizo, toda iz Ženeve je prejel celo vrsto nujnih apelov, naj sestavi vlado in se hitro vrne tja, ker ga potrebujejo. To je pomagalo. Sinoči je Briand že imel kabinet, ki ga danes predstavi predsedniku, nocoj pa odpotuje v Ženevo. Paul Boncour je bil danes zjutraj telefonično pooblaščen kot francoski delegat na zborovanju lige narodov.

Briand je že devetič ministrski predsednik. Večina ministrov je starih, le štirje so novi. Paul Peret je novi finančni minister. Nova vlada se predstavi v parlamentu prihodnji torek.

Delavske dividende

So. Chicago. — Dva delavca sta bila v torek na mestu mrtva, ko je padel na nju "bucket" parne lopate, katero so popravljali v tovarni Federal Furnace kompanije v South Chicagu. Ponesrečenca sta Carl Peterson, star 71 let in Charles Hock, 50 let.

Cape Charles, Va. — Pet delavcev je bilo ubitih in trije so smrtno ranjeni vsled eksplozije, ki se je pripetila v torek v lesni tovarni v Melfi. Eksplodiral je parni kotel.

Chicago, Ill. — Delavec Patrick Began je bil na mestu ubit, ko ga je zadela parna lopata pri kopanju jarkov za temelje električne centrale Commonwealth Edison kompanije.

RUSA NE MOREJO DEPORTIRATI BREZ POTNEGA LISTA.

Tampa, Fla. (F. P.) — Delavski department je ustavil deportacijo Rusa Russell Kleina, dokler ne dobi zanj ruskega potnega lista. Noben ladijski kapitan ne mara Rusa brez potnega lista na svojo ladijo. Te teškoče so nastale, ker Amerika še ni priznala Rusije. Klein je obtožen, da je pisal predsedniku Coolidgu grozilna pisma.

Delavski department je zdaj v zadregi in ne ve, kaj storiti z Rusom.

Deset rudarjev se je še rešilo iz reva

Kolikor je doslej znano, je razstrelba v Zapadni Virginiji zahtevala 19 žrtev.

Eccles, W. Va. — Deset rudarjev, ki so bili pokopani pod zemljo okrog 26 ur po eksploziji v premogovniku št. 5 Crab Orchard Improvement kompanije, je bilo v torek rešenih, drugi so pa najbrž vsi mrtvi. Zdaj še pogrešajo osem mož. Enajst trupel so že prinesli na površje.

Če podjetnik ne drži svoje besede . . .

Mož je osivel in hodi z vpognjenim hrbtom. — Krepak mož se je spremenil v starca.

Sharples, W. Va. (F. P. A. Shields). — Boone County Coal korporacija, katere svet se nahaja ob deset milj dolgem bojišču iz leta 1921, je snedla svojo besedo napram uniji in jo je izvrgla iz svojih premogovnikov.

To dejstvo se zdaj opaža v poostrih nesrečah. Zadnjih par dni sta dva jamska motornika izgubila roke pri delu in en rudar je bil malo preje ubit. Rudarji morajo stegati svoje življenje, vrh tega so pa še priganjani pri delu. 8-urni delavnik obstoji le na papirju. V navado je prišlo, da se dela čezurno delo, ne da bi bilo bolje plačano. Rudarji delajo po 9, 10 in 11 ur dnevno.

Govoril sem z rudarji, ki delajo v premogovnikih pri Sharplesu in Blairju. Bili so preje organizirani rudarji. Zdaj se strašno prizadevajo uvesti razmer v rudniku. Pasemo tudi so na William Wileyja, podpredsednika in glavnega ravnatelja korporacije.

Wiley je pomagal oborožiti pohodnike za bitko z loganskimi pobojniki leta 1921. Na to je pomagal svojim lastnim uslužbencem, ki so bili obtoženi izdaje in umora. Bitka je pričela pri njegovem kompanijskem mestu — Sharplesu, unijskemu teritoriju. Bojev ni bilo v zgodnjih dneh. Pobojniki so streljali na predmestje Peach Creek, lastnino Wileyjeve kompanije. Ubili so dva pohodnika in enega ranili. Pohodniki so se takoj obrnili in bitka je pričela. V tem času je pa Wiley sam poklical uslužbence v svojo zidano pisarno v Sharplesu in jim povedal, da se lahko poslužijo šestdeset vojaških pušk in municije. Arzenal je bil pripravljen že veliko let preje.

"Fantje po njih", je rekel gospodar. In fantje so udarili, branili so unijsko lastnino in izvršili izpad v hribe, osvojajoč gnezda strojnih pušk, možje so pa padali na obeh straneh.

Dva tedna kasneje se je vršila preiskava od strani senatne komisije. V loganski sodnijski palači sem slišal sam, kako je Wiley tožil unijo, da se ne pokorava postavam in da so njeni člani nesposobni delavci. Pri obravnavah je pa šel še dalje.

Štiri leta zdaj vodi odprto delavnico in mož se je postaral. Krepak mož, ki je bil leta 1921 poln življenja, je postal siv in hodi z vpognjenim hrbtom, odkar se vodi nova politika. Produkcija je cenejša, a prinesla mu je polno skrbi, kakeršnih ni preje poznal.

Smrtna kazen za sovjetske korumpirance.

Moskva, 10. marca. — Mihajl Vakin, ki je kot uslužbenec zadružne prodajalnice poneveril 7000 rubljev, je bil včeraj v Tomsku obsojen na smrt.

Lincolnov telesni stražnik umrl.

New York. — Leonard Grover, ki je bil telesni stražnik predsednika Abrahama Lincolna ob času Lincolnovega govora v Gettysburgu, je 9. marca tukaj umrl v starosti 93 let.

VELIKE KUPČIJE NA DNEVNEM REDU V ŽENEVI

Voditelji lige tlačijo krizo s kompromisi. Nemčija mogoče privoli v poljski sedež v svetu, če zavezniki izpraznijo Porenje v par letih.

Ženeva, 10. marca. — Voditelji lige narodov danes lažje dihajo. Francoska vladna kriza je končana in Briand pride še danes v Ženevo. Konflikt glede povečanja sveta lige narodov se je tudi pričel mehčati. Včeraj, med zborovanjem odsekov, ki razpravljajo o kvalifikacijah Nemčije za vstop v ligo, so se vršile nebrojne privatne konference med vodilnimi glavami. Na dnevnem redu so kompromisi. Ženeva kar šumi barantanja za kulisami. Nemci, ki so že postajali nervozni na pragu lige narodov, so danes dobili optimistično lice.

Kolikor je znano, so Angleži ponudili Nemcem več koncesij, ako izpremene svoje stališče in pristanejo, da se Poljska in par latinskih držav sprejme v svet lige narodov najkasneje v jeseni. Kakšne so te koncesije, ni definitivno znano, govori se pa, da igra okupirano Porenje glavno vlogo. Nemci so seveda zadovoljni s kupčijo. Izpraznitev Porenja se po mirovni pogodbi izvrši šele čez 10 let po plebiscitu v Saaru; toda, če ententa skrajša okupacijo na pet let in reducira svoje vojaštvo, tedaj Nemčija privoli v kupčijo. Ampak do zdaj so to samo govorice.

Svet lige nabodov je včeraj razpravljal o pripravljalni razorožitveni konferenci. Kot poročajo, je svet sklenil, da se konferenca otvori 17. maja v Ženevi. Član švicarskega zveznega sveta je odpotoval v Berlin, kjer bo govoril z ruskim poslanikom Krestinskim o sodelovanju sovjetske Rusije. Upati je, da se spor med Moskvo in Švico poravna.

KAJ JE TO DRUGEGA KOT PRAZNOVERSTVO?

Sv. Rok preskrbuje zakonaželjnim devicam in nedevicam ženine.

New Orleans. — V tem mestecu se nahaja kapelica sv. Roka, ki stoji tekom celega leta večalimanj zapuščena, zato pa ima toliko boljši obrat na Veliki petek. Tega dne namreč romajo v velikem številu mlade i stare zastopnice nežnega spola k sv. Roku. Vse te romarice pa prihajajo z istim namenom, da bi si namreč od sv. Roka z molitvami, obljubami in darovi izprosile možička. Med pobožnimi kristjani tega mesta — in brez dvoma še marsikje drugod po krščanskem svetu — je razširjena stara prazna vera, da namreč vsaka ženska, ki običe devet cerkva in v vsaki malo pomoli ter obljubi kako stvar in gre končno še v kapelo sv. Roka, dobi moža še pred koncem leta. Sv. Roku na čast mora vsaka opraviti "križev pot" ter prižgati svečo na altarju. Ker duhovniki dopustijo v svojih cerkvah in kapelah tako bedasto praznoverstvo, je jasno, da hočejo ohraniti ljudstvo kar najbolj bedasto. Kdor verjame, da mu bo kak svetnik preskrbel moža ali karkoli, ta je pripravljen verovati vse, kar mu kak maziljen ali nemaziljen slepar natveze.

URADNO GLASILO ŽIDOVSKEGA BUNDA POTLAČENO.

Varšava, Poljska. — Poljske oblasti so potlačile dnevnik "Unsere Volkszeitung", uradno glasilo židovskega Bunda, ki nima zveze z nobeno Internacijonalo. Obtožen je tudi urednik.

Bund je takoj izdal list "Neue Volkszeitung".

Mussolini bi rad povečal armado, pa nima denarja

V Londonu govore, da bi Mussolini in Pangalos rada potipala Turke.

Rim, 10. marca. — Benito Mussolini je včeraj predložil senatu načrt vojaške reforme. Rekel je, da bi bil srečen, če bi mogel povedati, da se italijanska armada poveča za več divizij, toda finance danes tega ne dopuščajo. Armada bo le reorganizirana, tako da se lahko hitro poveča v slučaju vojne. "Mi moramo imeti armado, ki bo obenem ščit in sulica", je dejal Mussolini. Senat je hitro odobril načrt.

London, 10. marca. — Tukaj poročajo, da sta italijanski diktator Mussolini in grški diktator Pangalos sklenila tajni pakt za agresivno akcijo napram Turčiji. Akcija bo diplomatična in lahko tudi z orožjem. Grčija se je odrekla svojim aspiracijam v južni Albaniji in glede Dodekanezov v zameno za vzhodno Tracijo, dočim bo Italija iskala svoje koristi v Anatoliji.

Modistke v gibanju za boljše razmere

Mezde v tej industriji so zmerne. — Podjetniki delajo velike dobičke. — Delavna sezona je zelo kratka.

Chicago, Ill. — Okoli štiri tisoč modistk, ki so organizirane v lokalni organizaciji štev. 88 Cloth Hat Millinery Workers Intl. Union so pričele z gibanjem za izboljšanje mezde. V tej industriji so bile prejšnja leta veliko boljše razmere.

Navadne delavke zdaj prejemajo po $15 do $18 tedensko mezde. Zelo izurjene delavke, ki okrasijo klobuke, služeče za model, in ki prejemajo naročila direktno od trgovcev na debelo ali drobno, zaslužijo od $50 do $60 na teden. Ali sezona traja manj kot štiri mesece. Delavke ne glede na to, če so omožene ali ne, delajo po 10 do 14 ur in sedem dni v tednu. Delo poide naenkrat in nato je delo samo za 10 do 20 odstotkov delavnic.

Podjetniki imajo kot običajno velike dobičke.

SPOMENIK LASALLU.

Dunaj, Avstrija. — Dne 31. januarja je bilo pet in dvajset let, odkar je prvi socialistični poslanec zasedel sedež v avstrijskem parlamentu. Dunajski župan Seitz in dr. Ellenbogen sta člana avstrijskega parlamenta od tistega dne, ko sta bila izvoljena prvikrat pred 25 leti. Edina sta, ki sta preživela svoje sodruge. Ob tej priliki delajo okrajne organizacije, ki so nastanjene v okrajih, v katerih sta bila izvoljena socialistična poslanca velike priprave za proslavo petindvajsetletnice. Okraj Brigittenau se je odločil, da postavi spomenik Ferdinand Lasallu, neustrašenemu buditelju delavstva, v proslavo zmage pred pet in dvajsetimi leti.

KLANOVCI PORAŽENI V IOWI

Des Moines, Iowa. — Kandidatje, ki so jih podpirali klanovci in ki so kandidirali v šolski svet, so bili poraženi v mnogih mestih v Iowi. Klanovci so izgubili volilno bitko v Des Moinesu, Dubuqua, Perryju, Crestonu, Centerviliu in še v drugih manjših mestih. Klanovci niso imeli svojih kandidatov v Davenportu.

Oceanski parnik nasedel na čeri.

St. Johns, N. F. — Zadnji ponedeljek zvečer je francoski tovorni parnik Kentucky ko je bil že kakih 65 milj od tukajšnje luke, naletel na hud vihar, ki ga je začel potiskati proti obali. Zadnja poročila pravijo, da je parnik nasedel na obrežne čeri.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) $5.00 na leto, $2.50 za pol leta in $1.25 za tri mesece; Chicago in Cicero $6.50 na leto, $3.25 za pol leta, $1.65 za tri mesece, in za inozemstvo $6.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $5.00 per year; Chicago $6.50, and foreign countries $6.00 per year.

"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Feb. 28, 1926) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da ne vam ne ustavi list.

ITALIJA NAJ PLAČA SVOJE DOLGOVE.

Ako ima Mussolini denar, da dela priprave za novo vojno, ga mora logično imeti, da plača tudi dolg, ki ga je dolžan ameriškemu ljudstvu.

Zakladniški tajnik Mellon je pisal predsedniku lepo pismo, v katerem mu razkleda italijanski dolg in izravnavo, ki je bila izvršena glede odplačevanja tega dolga. Namen njegovega pisma je seveda prozoren. Rad bi videl, da bo kongres hitro odobril izravnavo, ki jo je on napravil s fašistovsko dolgovno komisijo. Zakladniški tajnik Mellon pravi, da smo dobili, kar se je dalo dobiti in če zdaj zavrnemo te pogoje, ali imamo mogoče kakšne garancije, da dobimo boljše pogoje.

Taka govorica ni prav pametna, saj zakladniški tajnik bi ne smel kaj takega govoriti. Italija lahko plača. Mussolini naj pošlje svojo armado domov, bojne ladije naj postavi izven službe in razpusti naj fašistovsko milico, ki stane tri četrt milijarde italijanskih lir na leto in Italija bo prav lahko plačala.

Denar ameriškega ljudstva ni bil posojen Italiji, da se po končani vojni uvede v Italiji diktatura in pojačata militarizem in marinizem. Italija je dobila posojilo, da po končani vojni izvede štirinajst Wilsonovih točk in uvede na svojih tleh najširšo demokracijo. Italija je prelomila svojo dano besedo. Razširila je svoje meje in zasužnjila ljudstva, ki niso italijanska. Mussolini je pa uvedel z najhujšim terorizmom diktaturo za italijansko ljudstvo v Italiji.

Italija je bila v hudi stiski, ko je bila v svetovni vojni. Takrat je delala obljube, medtem je pa imela tajne pogodbe z drugimi evropskimi velesilami, da podjarmi ljudstva v tujih deželah. In ko se je sklepal mir v Versaillesu, so bile pozabljene javno storjene obljube o Wilsonovih štirinajstih točkah in razširjeni demokraciji, politični in gospodarski, na domačih tleh. Ali Italija se je trdno držala tajnih pogodb, ki jih je napravila z evropskimi velesilami.

Ako bi Italija nič drugega ne storila, je že ta besedolomnost jasen dokaz, da ji ni zaupati, ampak da se reče: "Italija, plačaj svoje dolgove!"

Italija pa ni ostala pri tej besedolomnosti. Zdrsnila je nizdol. Pojavil se je Mussolini s svojimi terorističnimi četami, ki so plenile in morile lastno ljudstvo na svojem pohodu v Rim, v katerem je bil Mussolini venčan za diktatorja Italije. Očividno je, da so ljudje, ki so dandanes na krmilu Italije, hoteli, da pride Italija v tak gospodarski in politični položaj, v kakeršnem se nahaja.

Bodočnost Italije ni bila v povečani stalni armadi, mornarici in v grožnjah sosednim ljudstvom. Italija bi se postavila gospodarsko na noge s pametno gospodarsko politiko, ki pa ne sme imeti podjarmljenja tujih ljudstev za svoj cilj. Izpremeniti bi morala svoje sablje in bajonete v pluge in zasaditi lemeže teh plugov v zemljo na Agro Romano in drugje, kjer ima še veliko neobdelane zemlje. Njene bojne ladije bi se morale izpremeniti v trgovske in odpeljati italijanske poljske pridelke in industrijske proizvode na oddaljene prekmorske trge. Ako bi Italija to izvršila, bi procvitala.

Ampak Italija je šla drugo pot. V interesu gospodujočega razreda se je Mussolini polastil diktature. V interesu te male skupine kuje italijansko delavstvo v najhujšo kapitalistično sužnost in tako spodbuja v drugih državah gospodujoči razred, da ga posnema. Sadovi stoletnega boja naj bi bili uničeni, delavstvo pa prikovano in priklenjeno na kapitalistično sužnost, kakor je bil srednjeveški kmet na fevdno tlako. To je cilj Musolinija in njegovih podpornikov.

Zato pa Mussolini, plačaj dolgove Italije! Človeku, ki peha deželo z razvitim poljedelstvom in industrijo nazaj v srednji vek, ne gre nič vere. Ako Mussolini zdaj ne more plačati, bo Italija plačala še toliko manj, ko Mussolini izvede svoje načrte. Italija se pogreza nazaj v deželo, v kateri bo živelo na milijone beračev in par gospodov. In to pove dosti jasno, zakaj naj Mussolini plača sedaj.

SLIKE IZ NASELBIN

Pittsburška kompanija in jacksonvilliška pogodba.

Cuyahoga Falls, Ohio. — Precej časa se že nisem oglasil ter morda bi še bil tiho, da me ni pobrigala "španska vas". Toraj čujte:

Mnogim slovenskim premogarjem je znano, kaj se godi na polju mehkega premoga. Kako bi ne bilo, saj vse občutijo s svojo lastno kožo. Imamo unijsko pogodbo sklenjeno v Jacksonvillu, Fla., katera nam jamči naš ameriški standard življenja do 1. aprila 1927. Imamo zelo močno organizacijo in polovico članov je nas že preveč v nji. Premogovni baroni se tresejo pred nami kot šiba na vodi, na kolenih je bilo treba prositi mogočnega voditelja naše še bolj mogočne organizacije, da so smeli svoje rove zapreti. Ko so baroni sprosili to dovoljenje, se je zapiranje pričelo.

Šlo je vse po vrsti in po sreči. Dne 14. febr. 1925 je bil zaprt Montour No. 4 na Lawrenceu, Pa.; potem so sledili v presledkih rovi, kjer so posebno Slovenci hudo prizadeti. Montour No. 9, Moon Run, Cliff Mine, Montour No. 8, ter Montour No. 10, Library, Pa. Zapiranje je šlo gladko izpod rok, dokler ni bilo zaprtih vseh 54 unijskih rovov, katere večinoma vse lastuje Pittsburgh Coal Co. v zapadni Penni. Na tisoče nas premogarjev je bilo istiranih iz smrdljivih rovov na to ljubo zlato solnce, kot se spodobi; naša pogodba je bila sklenjena v solnčni Floridi, toraj zakaj bi še mi ne bili na solncu? Par družb se ni veliko oziralo, kaj počne Pittsburgh Coal Co.

C. H. Frick Nat'l. Mining Co. ter Pittsburgh Terminal Coal Co. sta vedeli, kje loviti zajca. Obe družbi sta obratovali dalje ter še vedno obratujeta svoje rove.

Kar mačka rodi, rado miši lovi, so rekli nekoč, tako tudi mnogi premogar, ne tako vajen solnca kot njegova "pogodba", se je upičil, če je le mogel, v bližini obratujoči rov. Tako se je vidoma začel boljšati položaj na vse štiri strani in še dve povrhu, in nikomur ni bilo dolgčas po Pittsburgh Coal Co.

V jacksonvillski pogodbi je mnogo točk brez potrebe in pomena. Budalost je ono, ki stoji zapisano, da mora v rovu imeti vsak mož svoj prostor, ali dva moža dva prostora. Čemu ta potrata prostorov? Saj še na živankini špici stoji lahko več angeljev, ko imajo vendar peroti, pa bi premogarjev ne mogło biti več ko eden v prostoru širokem od 18—20 čevljev, visokem od tal do stropa ter dolgem od začetka do konca?

Jamski bossi so preračunali na vse strani in se odločili, da je štirim, petim ali šestim možem dovolj en prostor, pa še vsem ga nekaj ostane. Mirna Bosna!

Druga neumnost v tisti srečonosni pogodbi je tisto, ki stoji pisano, koliko mora družba plačati od kamna ali sploh za mrtvo delo v rovu.

Kakšna ironija! Kdo pa vendar, kar nas je kristjanov, zahteva od mrtvih kaj? Če je delo mrtvo, je mrtvo, pa finish, pustite ga, naj v miru počiva! Kamna pa družba itak ne prodaja, čeprav ga je morala kupiti.

Unijski uradniki 5. distrikta so sicer bili večkrat opozorjeni na "tolmačenje" pogodbe, pa kaj češ, če pride kaj v hlače, "manj ne more biti, več pa še lahko," in najlepše je na miru sedeti in "salary" uživati.

Ker nisem bil tudi jaz tako srečen, da bi se utaknil v kak rov tam okoli lansko leto, sem se zadovoljil s tem, da sem premogarsko pogodbo utaknil v žep ter užival s ta veliko žlico vse dobrote, katere še niso obdavčene, čeprav že patentirane.

Že pozno jeseni sem se prizibal tu sem in dobil delo v elektrarni. Tu, kjer delam, je več Špancev in ti so mi povedali, da bodo šli proč od tega dela, da gredo v premogovne jame v bližino Pittsburgha, Pa.

Smejal sem se, a vendar je to zbudilo mojo pozornost. Čitali so v svojem španskem listu "La Prensa", da potrebujejo na stotine premogarjev v rovih blizo Pittsburgha, kjer se lahko povprečno služi po $10.00 na dan. Razložil sem jim, kako in kaj. Morda je preljuba Pittsburgh Coal Co. zopet izposlovala kako dovoljenje od mogočnega voditelja še bolj mogočne organizacije, da sme pričeti obrat v rovih po lestvici izpred potopne dobe?

Pozdrav! — **Marko Rupnik.**

Zakaj je malo dopisov iz Eveletha?

Eveleth, Minn. — To mesto šteje precej Slovencev, a vkljub temu se malokdo oglasi. Vzrok je, ker je po vsakem dopisu mnogo kritiziranja z nasprotne strani, pa naj bo dopis še tako resničen. Na drugi strani že tako obrneje, da je "laž". Človek bi sodil po redkem dopisovanju, da tu ni rojakov, radi česar pa sem se jaz namenila nekoliko popisati o tukajšnjih razmerah. Nočem pa kritizirati čez nikogar, ker ne ljubim sovraštva.

Z delom je tu zelo slabo. Vsaj jaz to občutim. Samo Oliver družba obratuje in kdor hoče zanjo delati, da preživi svojo družino, mora plesati tako kot oni godejo, drugače ga prav hitro odslovijo. Tako se je pripetilo tudi mojemu možu. Delal je zanje daljšo vrsto let, ker se je pa zgodilo, da je dve minuti prehitro končal delo, ko mu je bila ura za toliko prehitra, je dobil za teden dni nezaželjenega dopusta. Radi takega početja je bil tako užaljen, da se je takoj odpravil drugam za delom, namreč v Detroit. Mislim, če mu bo kotiškaj dopadalo, da ne bo prišel nazaj v to mrzlo Minnesoto.

V tem mestu imamo svojega dušnega pastirja. Ker je precej težak in se mu tudi letne številke precej večajo, so si dobri farani šteli v dolžnost pomagati. Prispevali so, kolikor je kdo hotel in mogel, ter mu kupili fordsedan. Z lepim darilom so ga gotovo prijetno presenetili. Kaj takega bi se še meni prileglo. — **Ana Modic.**

Reading, Pa. — Kruta smrt je vzela ženo in mater Annie Tolič, roj. Kajfež. Pokojnica je umrla po treh dneh mučne bolezni radi zastrupljenja krvi pri porodu. Stara je bila šele 26 let. Pogreb se je vršil dne 9. februarja na pokopališču v Prestu, Pa.

Prisrčno se zahvalim sestram pokojnice Agnes Vehar in Mary Rački ter svakoma, sosedom za pomoč in sočustvovanje in vsem za obisk v bolezni in ob mrtvaškem odru. Hvala vsem za vence in tako tudi članom društva Dobri prijatelji št. 172 za udeležbo pogreba. Br. blagajnik tega društva je imel na grobu ganljiv govor. Dragi naši pokojnici, materi in soprogi želimo miren počitek v ameriški zemlji.—**John Tolič**, soprog, in hčerki Agnes in Mary.

Springfield, Ill. — Delavske razmere so pri nas slabe kakor drugod. Pravijo, da rudar dobro zasluži. Da, včasih dobro, včasih slabo, če pa zračuna vse skupaj, nima ničesar. Take razmere so mogoče sedaj, ko delavstvo ne drži skupaj. Ako bi se delavci bolj držali za svoje interese, bi se razmere gotovo kmalu izboljšale.

Kakor je za vse delavstvo potrebna edinost, ravnotako je za nas Slovence. V naši naselbini imamo svoj narodni dom. Ako bi bolj držali za to svojo ustanovo in bi bili složni, bi bili lepši uspehi. Splošno se rojaki le malo zanimajo: če priredimo veselico, jih pride malo, na sejo nas pride par. Rojaki, tako ne sme več dalje. Le skupaj vsi k delovanju za svojo ustanovo, pa smo lahko prepričani, da bomo kaj naredili.

Ne pozabite vsi delničarji in rojaki priti na letno sejo Slovenskega narodnega doma, ki se vrši dne 1. aprila ob dveh popoldne. — **Thomas Volk**, predsednik.

Detroit, Mich. — Gospodarski odbor S. N. D. je razmotrival na svoji seji 20. februarja, kako priti do boljših finančnih razmer v prid S. N. D. Zaključil je povsem nekaj novega, kar bo v korist ne samo detroitski, temveč tudi drugim naselbinam, ako bodo prirejale enake prireditve. Do danes še nisem čital v listih, da bi kje imeli narodno razstavo. Mi jo bomo imeli na 17. oktobra t. l. s programom, da bo razstava popolna. Odbor zaupa v vas, rojaki in rojakinje, da sodelujete ž njim in vas kliče na delo že sedaj, da bo čim več veselja med rojaki in več koristi za S. N. D. Dom že težko pričakujemo, da bi širili kulturo in se zabavali v svojem lastnem narodnem poslopju. Za delo rojakom vam nudi odbor nagrade v zlatu, če boste napravili kaj boljše od drugega tekmeca. Možje, žene, fantje in dekleta, vsak kdor je izučen v kakem rokodelstvu, ima kak izum ali ročna dela, naj pripravi in podari S. N. D., za kar bo dobil nagrado. Torej rojaki, na delo že sedaj; kdo bo prvi med prvimi za nagrado po priznanju njegovega dela? O narodni razstavi bo vse pravočasno poročano v časopisih in letakih. Za vroče poletje priredi S. N. D. piknik na 4. julija. — **Herman Grebenc.**

K praznovanju Lincolnovega in Washingtonovega rojstnega dne.

Aurora, Minn.—Ni je Prosvete, ki bi je več ali manj ne prečitala. Torej upam, da bo tudi moj dopis prišel v preglo, v katerem bom malo opisala naše razmere.

Ledena zima nam bo hitro minila. V teh časih imamo po trikrat na teden večerno šolo, v kateri se učimo za državljanstvo. V šolski zgodovini, iz katere se učimo, so opisani hrabri ameriški prezidenti in drugi veliki možje, zlasti pa so patrijotični opisi Georgea Washingtona in Abrahama Lincolna, katerih rojstna dneva sta bila v zavso pretečenem mesecu.

V Aurori imamo zelo postrežljiv šolski odbor, ki nam je vesko sredo dopuščal, da smo brezplačno videli Abe Lincolna v živih slikah. V opisovanju Lincolna vidimo, da je bil revnih staršev, delavec že v rani mladosti, ali s svojo pridnostjo se je povzpel, njegova poštenost mu je pomagala, da je leta 1861 bil izvoljen za šestnajstega predsednika Združenih držav. Bil je odkritosrčen in se je vse življenje potegoval za siromašno ljudstvo, a poleg tega je bil izboren državnik, ki je znal Unijo pridržati skupaj v najbolj kritičnih časih. Lincoln res zasluži, da ljudstvo časti spomin na njega. V "movies" ga vidimo, kako koraka med ljudstvom, njegova osebnost je privlačna in priljubljena. Ko se nam na platnu bliža njegova slika, samo še nameščknę in se prisrčno nasmeji.

Tudi Coolidgea pokažejo na platnu. Ampak on ni tako priljubljen. Četudi bi prikorakal s polnim "dinner pallom," bi se ne prikupil sedanji predsednik, ker ljudstvo živi v prepričanju, da je varano in da vse obljube, ki jih prejema danes, veljajo samo za par dni.

Na 22. februarja, na Washingtonov rojstni dan, so nam auroraske učiteljice postregle z lepo zabavo. Izvežbale so učence za igro, ki je bila dobro završena. Nato pa je nastopil še mlad debor govornik, ki nas je spominjal na žalostne čase v revolucijonarni vojni, ko je ameriško vojaštvo trpelo mraz in lakoto v strašni Valley Forge. Nastopili so tudi štirje dobri pevci z enim Slovencem, za njimi pet prvošolcev, ki so povedali anekdoto o Georgeu Washingtonu in črešnji in storili so obljubo, da ne bodo nikdar izpregovorili laži. Ob zaključku vsega programa je še sledilo splošno petje, da je bila proslava rojstnega dne res nekaj veselega.

Še nekaj o tukajšnjem delu. Predvsem rojake odvračam proč, namreč da se držijo proč od auroraskih mogotcev. Če slučajno le pride kdo sem, ki se hoče prepričati o tukajšnjih razmerah, bo kmalu odšel. Iz tega je povedano dovolj, kakšno je tudi delo.

Sesterski pozdrav vsem znancem in čitateljem.—**Članica S. N. P. J.**

Braddock, Pa.—Naznanjam članom društva "Napredni Slovenci" št. 300 S. N. P. J., da nimam nobenega pooblaščenca, ki bi prejemal asesment od članov, kakor sem sedaj dobival po drugih članih in sploh ne članih. Kaj lahko pride na ta način do pomote, ker oni ne prinesejo toliko, kolikor znaša njihov asesment. Vsak član je sam odgovoren, ako ne plača meni tako, kakor pravila zahtevajo.

Apeliram na vse člane, da meseca marca prinesejo asesment na moj dom, kjer stanujem, na 616 Washington ave., Braddock, Pa.

Vzrok temu je, ker mogoče se ne udeležim prihodnje seje, ki bo se morala vršiti 14. marca, ker mi preti prevelika nevarnost. Vem, da je nekaterim stvar znana, kateri so bili na zadnjih dveh sejah, zato ste prošeni, da to, dobri člani, upoštevate.

Poživljam tudi nove nadzornike, kateri ste bili izvoljeni na glavni letni seji 13. dec. za leto 1926, novega blagajnika in starega predsednika (ker novega še nimamo) k računu, da pregledate društvene knjige ter se seznanite s premoženjem društva. Ako še niste prisegli pri društvu, ni vaša krivda.

Stari in še sedajni predsednik je John A. Germ, novi blagajnik Frank Safran; nadzorniki so: predsednik, Stive Hren, Jakob Učjajak in Frank Oražen. Naprošeni ste vsi omenjeni odborniki, da se snidete pri meni v soboto 13. marca zvečer ob 6. Ker je stvar potrebna rešitve, se gotovo snidete na omenjeni večer. Izgovora ne bo imel nikdo, ker znano mi je, da ste vsi prosti omenjenega večera. Na svidenje 13. marca ob 6. zvečer.—Frank Penkvar, tajnik.

Ali želiš znati pravilno pisati in čitati angleško? Naroči si "Slovensko-angleško slovnico", katero je izdala in ima na prodaj Književna matica S. N. P. J.

ŽARKOMET

Zimska pesem.

(Ely, Minn.)

Naš France 'ma korajžo
kot vsak fantič mlad.
V desnici nosi gajžlo,
v levici kelih zlat.

Oj čast je to visoka,
ki on ima jo zdaj.
Na eno se oko pojoka,
na drugo gleda v raj.

O, daleč smo od tebe,
ti sveti oče naš!
Nas tukaj vražje zebe,
in ti za nas ne znaš.

Ovčice se pod snegom
pozimi pasejo;
ni striženja pod bregom,
vso volno same rabijo.

Kurjava je predraga,
živeti je hudnik.
Na funte kamen vsga
trgovec, naš svetnik.

Je zima tukaj dolga:
največ čez leto dni!
Brez d'narcev se okroglih
težko pri nas živi.

O, revščina velika,
noben se strič' ne da!
Zato pa sodnika kika,
prot' njemu godrnja.

—Ž—

* * *

Ekonomske razmere št. 5.

Na mažnih bukvicah ni še nihče priplaval v Ameriko — na bančnih bukvicah pa je že marsikdo. — Pika.

* * *

Nečuvena površnost.

V neki znanstveni razpravi sem čital, da pisci starega testamenta niso poznali besede za plavo barvo. V vsem starem testamentu biblije ni te besede. "Božje navdahnjenje" je bilo torej zelo površno. Ne čudimo se.

V Londonu, na Oxfordu, so pravkar zaključili največji angleški slovar, ki obsega enajst debelih knjig, skupaj 15,000 strani, pet milijonov besed in 200 milijonov črk. Če bi vse strani postavili drugo za drugo, bi bilo sedem milj teksta! Celih 50 let so zbirali besede in delali na tem slovarju. Na vsak način bi bilo pričakovati, da je popolen do zadnje besedice.

Naš slavni Mencken, ki je razbunkal ameriško literaturo, pa zdaj piše, da v tem največjem slovarju manjka besede "bootlegger"!

* * *

Na Balkanu (Minn.) kipi.

Odkar Žarkomet večkrat posveti na Chisholm, Minn., je mogoče opaziti marsikaterega nepridiprava. V najnovejšem času smo zagledali špijona in izdajalca, ki živi na Balkanu (Minn.) in mrzi svoje brate. Dobro je, da smo ga zagledali. — Igla iz jekla.

* * *

Zakaj je ravs in kavs v organizaciji.

Cenjeni Žarkomet! Pri nas imamo par modrih glav, ki so zapisnik pomandrale, pravila na stran djale in denar v biznis djale, mesto da bi ga članom nazaj dale, katerim spada. — Izvohal je, Johnstown, Pa.

* * *

Tudi mi nismo prišli včeraj na svet!

G. Trunk piše v polemiki s Prosvetinim dopisnikom sledeče: "Če kdo, ki žre farje, kakor Mr. Rolih v lepi Kaliforniji, kaj nasvetuje, potem se mora duhovnik držati prav nasprotnega".

All right, ali boste držali besedo? Moj nasvet je: G. Trunk, bodite zmerni, možki, stvarni in pišite "Pisano polje" do konca vaših dni!

K. T. B.

Vesel pogreb.

London, 10. marca. — A. M. Carlisle, bogati lastnik ladjedelnic, je pred svojo smrtjo odredil, da pri njegovem pogrebu ne sme biti nobenega znaka žalosti. Pogreb mora biti vesel in nihče ne sme žalovati, niti ne sme biti nobenih molitev in verskih ceremonij. Njegova želja se je izpolnila. Ko je pred par dnevi umrl, je godba igrala valček iz "Vesele vdove", ko se je njegovo truplo palilo v krematoriju. Poskočna godba pa je tako presunila njegovo hčer, da je omedlela.

Rudar delal cel mesec in za plačilo ima dolg!

Westvirginska prem. kompanija dala reveža zapreti, ker ni mogel plačati. — Ni treba še posebej omenjati, da dotična kompanija ne prizna unije.

Cedar Grove, W. Va. — V Zapadni Virginiji se nahaja neka — mimogrede omenjeno, da ne edina — neunijska premogarska naselbina, kjer imajo neorganizirani premogarji jako težak in resen problem sproti za reševati, namreč: kako izhajati in vzdrževati sebe in svoje družine s plačo, ki jo dobivajo od neunijskega premogovnika.

V splošnem so prišli že vsi do spoznanja, da se ta problem ne da rešiti, to se pravi, da se s skebsko plačo ne da izhajati. Za vzgled vzemimo neorganiziranega premogarja Carl Garyja, ki je uslužben pri West Virginia Coal and Coke kompaniji. Gary je meseca oktobra lanskega leta dobil dve "plači", ampak na vsak takozvani plačilni dan je ugotovil, da mora v resnici on kompaniji plačati, ne pa kompanija njemu. Na vsak način je to precejšnja smola, če človek dela cel mesec, potem pa namesto plače dobi račun za poravnati. Ampak Gary je imel še večjo smolo. Ker namreč svojega dolga ni mogel poravnati, ga je kompanija dala enostavno zapreti, in sicer pod pretvezo, da ni plačal svojega računa za hrano in stanovanje.

Izredno zanimiva dokumenta sta oba računa, ki jih je dobil Gary od kompanije oktobra meseca lanskega leta. Ta dva dokumenta ima v svojih rokah tajnik tukajšnje unije št. 2807, Edgar Armstrong, ki jih z veseljem pokaže vsakemu premogarju, kateri išče delo in plačo na neunijskih premogovnih poljih te države. Ta dva dokumenta služita kot svarilno znamenje, ki v resnici upliva kot strašno svarilo.

Iz kompanijskih računov je razvidno, da je Gary delal prva dva tedna v oktobru 72 ur (devet dni) ter da je zaslužil $37.80 in zraven še $1.04 "ekstra", skupaj torej $38.84. To je napisano na eni polovici računa, in sicer na oni, ki kaže, koliko ima Gary dobiti. Sedaj pa poglejmo, kaj stoji na drugi polovici, torej tam, kjer je naznačeno, koliko mora Gary plačati. Tam beremo: kuponi (s katerimi je Gary plačeval stvari, ki jih je kupil v kompanijski prodajalni), $35; smodnik, $2.26; zdravnik, 75c; bolnišnica, 50c; kovačnica, 50c; premogarske znamke, 50c; gotovina (toliko je namreč dobil tekom tiste dobe v gotovini), $8. Skupaj.... $47.50.

Gary je torej delal za kompanijo dva tedna in kadar bi moral dobiti plačo, je dobil namesto denarja račun, da mora on plačati oziroma da dolguje kompaniji $9.76.

Zgleda, da se je Gary odločil, da se v prihodnjih dveh tednih iztrga iz pesti kompanije. Iz naslednjega računa je namreč razvidno, da je naložil 75 vozičkov premoga, in da je znašala njegova plača (po 44 centov tona) $33. Ampak druga stran računa je porazila Garyjeva upanja, da bi se spravil na noge. Tam je najprej zabeleženih tistih $9.76, ki jih je dolgoval od prejšnjih dveh tednov; dalje: kuponi, $23; zdravnik, 75c; bolnišnica, 50c; kovačnica, 50c; odtrgano od plače, 25c. Skupaj.... $34.75.

Gary je torej končal mesec dela z $1.76 dolga kompaniji, za katero je delal!

Ampak s tem njegove smole še nikakor ni bilo konca. Ne dolgo potem je bil namreč aretiran in vržen v ječo, ker ni plačal svojega računa za hrano in stanovanje. Njegov oče je plačal zanj jamščino, nakar je bil izpuščen na prosto.

Kot komentar k tej stvari, ki meče jako jasno luč na razmere na neunijskih premogovnih poljih, pa služijo prav lepo besede tajnika Armstronga: "Radi nizkih plač in radi pobojnikov živijo tu doli premogarji, ki skebajo v teh neunijskih premogovnikih, v jako slabih razmerah. Tisti, ki so se vrnili na delo, so ga že siti in sedaj iščejo zaslombe pri uniji."

Agitirajte za "Prosveto"!

Ogromen vodni sistem za notranjost dežele

Kako si ta sistem predstavlja trgovinski tajnik Hoover. — Ima upanje, da bo v nekaj letih uresničena želja srednjega zapada, namreč prekop od Chicaga pa do Mehiškega zaliva.

Chicago, Ill. — Že precej časa se razpravlja o vprašanju, kako porabiti vodo Velikih jezer in kako vodno višino naj imajo ta jezera. V tem sporu so prizadete vse države in mesta, ki se nahajajo ob Velikih jezerih in ob rekah, ki izvirajo ali pa se stekajo v ta jezera. Izredno važno je to vprašanje zlasti za Chicago, ki potrebuje Michigansko jezero za pitno vodo, kakor tudi za odvajanje odpadkov in kajpada tudi za promet.

V torek je o tem vprašanju podrobno govoril trgovinski tajnik Herbert Hoover, ki je zlasti jasno povedal, da se da po njegovem mnenju najhitrejše rešiti spor glede jezerske višine, ako se z železobetonom uravna odtekanje jezerske vode pri Niagarskih padcih. Pametnejše je denar porabiti v to svrho kot pa ga metati advokatom, pravi Hoover.

Tajnik Hoover je podal svoje načrte v govoru, ki ga je držal v torek zvečer na nekem banketu v La Salle hotelu. Če bi se izpeljal njegov načrt plovnega sistema za notranjost dežele, bi bilo to silne ekonomske važnosti za ves srednji zapad. Vsaka jezerska luka bi postala po njegovem načrtu morska luka, a Mississippška dolina bi dobila 9,000 milj plovnih poti, kar bi pomenilo cenejši prevoz za dvajset držav.

Tajnik Hoover je omenil, da je točasno srednji zapad obdan na vseh straneh z neke vrste mitnicami, kar so namreč v resnici visoke železniške prevozne cene, tekmovanje panamskega prekopa in predvojne morske prevozne cene. V dokaz tej svoji trditvi je Hoover navedel številke, ki kažejo, koliko centov stane prevoz ene tone blaga po sedanjih cenah. "Pred vojno je bil San Francisco oddaljen za 1904 cente od New Yorka, sedaj je le 1690. Chicago je bilo oddaljeno od pacifiške obali 2610 centov, sedaj pa je 2946." Od trgov ob atlantiški obali in v Južni Ameriki se je po istih računih Chicago oddaljilo za 594 centov.

Hoover je opozoril na dejstvo, da reke, ki pritekajo v reko Mississippi tako z gorovja kakor z velikih planjav, so vse take, da bi se jih dalo poglobiti, in ker ležijo ob njih mnoga tržna središča, bi bilo tako poglobljenje izrednega pomena, ki bi prinesel silno korist dvajsetim državam, kajti stroški izvažanja in uvažanja surovin in drugih stvari bi bili kajpada zelo znižani. Na ta način bi dobil srednji zapad približno 9,000 milj celotnega plovnega sistema. Glavni taki plovni cesti bi vezali Chicago ter New Orleans in Pittsburgh ter Kansas City.

Razen rečnega plovnega sistema, ravnokar omenjenega, pa bi bil za srednji zapad iste ali pa še večje važnosti jezerski plovni sistem. Če bi se sedanji prekopi, ki vežejo Velika jezera, poglobili na 25 čevljev, bi lahko prihajale v čikaško, duluthsko, clevelandsko in druge jezerske luke skoro vse ladje, ki vozijo po odprtih morjih.

Med drugim je Hoover omenil, da bo Amerika — ako bo njeno prebivalstvo naraščalo v sedanjem razmerju — imela v enem četrtletju 40,000,000 prebivalcev več kakor danes, a če je več prebivalcev, pa je treba tudi več in boljših prevoznih sredstev. Najcenejša prevozna sredstva pa so brez dvoma reke in jezera, torej treba po najboljši moči ta prevozna pota v polni meri izkoristiti.

Dotaknil se je tudi vprašanja višine Velikih jezer. Znano je, da je zadnja leta površina jezer, posebno sicer, a stalno padala. Inženirji trdijo, da bi se dalo ta problem rešiti na zelo enostaven način: da bi se namreč uravnalo odtok vode pri Niagarskih padcih. Hoover je rekel, da se gre sedaj za vprašanje, kako obdržati več vode v jezerih. "Sodišča in advokati je ne bodo obdržali, inženirji pa jo lahko obdržijo," je povdaril.

Washingtonsko tedensko pismo

Washington. (F. P. Govorice.) — Kadar kak zvezni senator v teh časih prijazno z roko pozdravi skupino časnikarskih poročevalcev, ki so zbrani v Kapitolu, ter jih vpraša: "Kam vas naj popeljem, fantje?", potem ti časnikarski poročevalci takoj vedo, da je to eden izmed tistih štiriintrideset senatorjev, katerih doba v kratkem poteče. Verjetno je nadalje, da je tak senator eden izmed stoprocentnih (imenujmo jih tako, da jih razlikujemo od progresivnih) republikancev. Med tistimi štiriintridesetimi senatorji je tudi sedem demokratov, ampak ti se trdno zanašajo, da se bodo zopet srečno vrnili. Nestalna tla pod seboj počuti le tista skupina, ki podpira administracijo, in radi tega ta skupina snubi časopisje.

Vzemimo za vzgled McKinleya iz Illinoisa. Pri predhodnih (primarnih) volitvah 13. aprila ga lahko porazi skupina politikašev, ki je baš tako brezobzirna kakor on sam in katero podpira močno časopisje. Tako prijazno se ne nasmehne poročevalcem na časnikarski galeriji nihče kot senator McKinley.

•

Peter Norbeck je bil nekdaj governer Južne Dakote. Bil je precej naklonjen ideji, da se tiste "zapeljane" farmarje, ki so pristopili k nestrankarski ligi, malo povalja v smoli ter nato v perju. Toda pri bližajočih se predhodnih volitvah 23. marca bo nastopil v popolnoma drugi ulogi. Spreobrnil se je v vero, da mora vlada pomagati farmarjem, in z vztrajno vnemo govori v prilog temu in glasuje za tako pomoč farmarjem. Tekom šestih let v Washingtonu je v marsikateri važni stvari menjal svoje prepričanje. Tudi on občuduje neustrašenost časopisja ter je zelo prijazen napram zastopnikom časopisja.

Jim Watson in A. R. Robinson iz Indiane bodeta 4. maja pri predhodnih volitvah skupno stala pred volilci, ki bodo odločili glede njih nadaljnjega senatorstva. Ta dva nimata ničesar skupnega razen svoje vdanosti napram klanovcem in velikemu biznesu.

Watson je veteran politikašev v Indiani, ki je najbolj politikujoča država med vsemi. Napram poročevalcem je jako zaupen. Z nekakim ciničnim zadovoljstvom govori o trikih, ki jih je zaigral svojim tekmovalcem, in o skrivnostih svoje osebne organizacije v Indiani ter o brezbrižnosti, s katero opazuje vsa važna javna vprašanja, dokler ima svoj sedež v senatu. Njegovi poslušalci so lahko prijazni ali sovražni, ampak vsi se smejejo, kadar pripoveduje, kako je poskrbel, da se njegovega tekmovalca Beveridga poplavi s povodnijo brzojavov, v katerih se ga pozivlje, da se letošnje senatorske tekme ne udeleži.

Robinson, ki ga je nedavno imenoval governer Jackson na mesto umrlega senatorja Ralstona, je mlad, neizkušen, hud klanovec; časnikarjev se boji.

•

George Wharton Pepper iz Pennsylvanije je vedno resen in njegov glas je nekako otožen. Zadnje leto ni bil na jasnem, če mu bo njegov philadelphijski "boss" dovolil, da ostane še nadalje v senatu. Podpirajo ga Melloni. Kar je razumljivo. Nekoč je pripravil pennsylvansko zakonodajo, da je spremenila razporočne zakone tako, kakor je to takrat želel Andrew Mellon, sedanji zakladniški tajnik. Pepper se dobro zaveda, kako dobro je imeti časopisje na svoji strani, in se trudi, da si ohrani oziroma pridobi naklonjenost poročevalcev. 18. maja se bodo vršile predhodne volitve za njegov stolček.

Država Oregon bo 21. maja odločila, če bo senator Stanfields ponovno imenovan v senat. Pred časnikarskim zborom ima precej strahu in sicer od lanske jeseni dalje, to pa radi tega, ker so takrat po celi deželi prinesli časopisi članke z velikimi naslovi, da je bil v nekem oregonskem mestecu radi pijanosti aretiran in vtaknjen v luknjo. Med stoprocentnimi republikanci, med katere se tudi sam prišteva, nima mnogo prijateljev. Oregonski demokrati upajo, da bodo izpodmaknili njegov senatorski stolček ter se sami nanj vsedli. Medtem pa se on prizadeva, da bi on in drugi veliki ovčarji dobili nadalnje privilegije za pašnjo v narodnih parkih in gozdovih.

•

Mussolini zgublja prijatelje v Ameriki. Celo uradno glasilo Ameriške mirovne družbe je v nekem uredniškem članku udarilo po fašizmu. V članku, ki nosi naslov: "O fašizmu", je med drugim rečeno: "Fašizem udarja naravnost v srce parlamentarne vlade in ustavne procedure. Fašizem je izzivanje demokracije."

Te besede je zapisal Arthur Deerin Call, ki je bil tajnik pripravljalnega odbora Interparlamentarne unije, katera je zadnjo jesen zborovala v Washingtonu. Takrat je Call rekel poročevalcu Federated Press, da ne vidi nobenega razloga, da bi ne smel komunistični poslanec v angleškem parlamentu Saklatvala priti v Ameriko. Toda na druge poročevalce je Call napravil utis, da iskreno upa, da se Saklatvali ne bi dovolil prihod. Po njegovem mišljenju bi namreč Saklatvala kalil harmonijo na konservativnem zborovanju.

Na svoj konservativen način Call primerja fašizem boljševizmu. Za zdravilo proti obema predpisuje "razum". Fašiste obtožuje radi umora socialističnega poslanca Matteotija in radi odstavitve profesorja florentinske univerze Salveminija.

Predsednik Ameriške mirovne družbe je poslanec Theodore Burton, ki je član ameriške komisije za poravnanje vojnih dolgov. On dela na to, da kongres odobri dogovor glede poravnanja italijanskega dolga.

ZA ZBIRKO JUGOSLOVANSKIH KNJIG V NEWYORŠKI KNJIŽNICI.

New York. — Nekoliko srbskih, hrvaških in slovenskih inteligentov, vodij, književnikov in umetnikov v New Yorku je sestavilo odbor newyorške javne knjižnice. New York Public Library je javna, svobodna knjižnica, ne državna ter ena največjih institucij na svetu. Odbor namerava podpreti knjižnico v njeni nameri in dobri volji, da stvori v svojih zbirkah in oddelkih vzorno, reprezentativno, dostojno in dobro zastopano pa kolikor mogoče popolno in vredno zbirko knjig naše literature, kulture in povesti.

Knjižnica se vzdržuje od javnih dohodkov in fondov ter kolikor ji dovoljuje njen delokrog, ima za nakup jugoslovanskih knjig samo malo dovoljivo vsoto. Radi tega pa so društva in voditelji malih narodnosti v New Yorku pozvani, da oni poklonijo knjige, ki naj bodo v propagando in sistematično izpopolnjevanje knjižnice teh narodov. Jugoslovanski odbor prijateljev N. Y. P. L. je imel to v mislih, ko se je ustanovil. Na njega prizadevanje je tudi ljudska knjižnica v New Yorku obljubila posvetiti posebno pažnjo literaturi Jugoslovanov, če ji pomagamo zbirati knjige. Uradnik pri New York Public Library je sedaj tudi jugoslovanski rojak dr. phil. I. Altaraz iz Bosne, ki je obenem tajnik odbora.

Ni potrebno še naglašati važnosti take zbirke jugoslovanskih knjig, toliko bolj pa je potrebna požrtvovalnost, pripravljenost in dobra volja s strani vseh jugoslovanskih institucij, akademij, društev, založnikov, književnikov in drugih pozvanih, da se z njih pomočjo zloži skupaj zbirka. Zbirka v knjižnici ne samo da bo služila našim ljudem v tujini, temveč bo tudi reprezentativna napram ameriškemu narodu.

Imenovani odbor torej poziva vse rojake, da prispevajo k spopolnitvi zbirke jugoslovanskih knjig. Ne da pomagajo z denarjem, temveč s prispevanim in poklonjenim materijalom. Za veliko zbirko je potrebno vse: torej arhivi, anali, vestniki, zborniki, letniki, almanaki, koledarji, stari in novi časopisi, publikacije, monografije, študije, brošure, redka izdanja, vesti, reporti, podatki, besedajaki, katalogi, indeksi, dokumenti, albumi, revije, izkazi, serije, lepa literatura, vsa znanstvena dela, klasični in moderni pisatelji itd. itd.

Prispevki naj se pošiljajo na New York Public Library 476 Fifth ave., New York, z oznamko "For the Jugoslav Collection". Za informacije se je obrniti na dr. I. Altaraza, isti naslov, Room 200.

Davkoplačevalci, pozor!

Rok za prijavo in plačilo davka poteče dne 15. marca.

Kongres je ravnokar sprejel in predsednik podpisal novi davčni zakon, ki znatno zniža dohodninski davek (income tax). Mnogi, ki so lani morali prijaviti svoj dohodek, oziroma plačati davek, bodo letos oproščeni od vsega tega. Kdor mora še vedno plačati davek, pa bo imel plačati veliko manj kot pod prejšnjim zakonom.

Rok za prijavo in plačilo davka ostane isti kot v prejšnjih letih. To pomenja, da je dan 15. marca skrajni rok, ko je treba prijaviti svoj dohodek tekom l. 1925. Skupaj s prijavo je treba plačati tudi dolžni davek, ali vsaj četrtino istega pri plačevanju na obroke.

Prijaviti svoj dohodek (file a return) pomeni izpolniti predpisano tiskovino in jo izročiti osebno ali pa po pošti vposlati davčni oblasti (Collector of Internal Revenue). Kdor je dolžan plačati kaj davka, mora obenem priložiti dolžni davčni znesek ali vsaj prvi obrok.

Kdo mora po novem zakonu prijaviti svoj dohodek tekom leta 1925?

Vse one osebe samskega stanu, ki so l. 1925 imele $1500 ali več čistega dohodka, oziroma surov dohodek od $5000 ali več. Kdor je poročen, a nima svoje družine pri sebi, se smatra kot samec.

Vsi zakonski, ki so l. 1925 imeli skupaj $3500 ali več čistega dohodka, oziroma surovega dohodka $5000 ali več.

Vse te osebe morajo prijaviti svoj dohodek, brez ozira na to, da-li imajo plačati kaj davka ali ne. Razlika med prejšnjim zakonom in novim je ta, da so se morali poprej prijaviti vsi samci, ki so zaslužili vsaj $1000, sedaj pa le oni, ki so zaslužili vsaj $1500. Kar se tiče skupaj živečih poročenih oseb, so morali poprej prijaviti svoj dohodek oni, ki so zaslužili vsaj $2500, sedaj pa le oni, ki so zaslužili vsaj $3500. Poglavarji družine (na pr. vdovci z otroci) imajo isto pravico kot poročeni možje.

Tiskovina za prijavo dohodka (income tax returns) je dobiti od davčne oblasti (collector of internal revenue). Kdor mora prijaviti, a tega ne stori, bo kaznovan.

Kdo mora plačati davek?

Davkoplačevalec ima pravico odbiti od svojega čistega dohodka najprej takozvano osebno oprostnino (personal exemption) in potem takozvane kredite za odvisne osebe. Ako je samec, oziroma ako je poročen, a mu žena in otroci živijo v starem kraju, ima pravico odbiti $1500; ako pa je poročen in živi skupaj z ženo, naj odbije $3500 od skupnega dohodka moža in žene. Nadalje naj odbije po $400 za vsako odvisno osebo (otroke pod 18. letom ali obnemogle osebe, ki so odvisne od njegove pomoči); vseeno je, kje te osebe živijo. Za ženo se ne sme odbiti teh $400.

Torej ako je kdo samskega stanu in nima skrbeti za nikogar, mora plačati davek na vse, kar je zaslužil čez $1500.' Ako ima kdo ženo v starem kraju in drugače nikakih odvisnih oseb, mora plačati ravno toliko. Ako ima v starem kraju ženo in, recimo dva otroka, mora plačati davek na vse, kar je zaslužil čez $2300. Ako ima v starem kraju enega otroka in obnemoglo mater, ravno tako.

Ako ima pri sebi ženo, mora plačati davek na vse, kar sta mož in žena skupaj zaslužila čez $3500. Ako ima pa pri sebi ženo in tri otroke, pa je oproščen od davka do zaslužka $4700.

Koliko znaša davek?

Na preostanek dohodka (po odbitku zgoraj omenjenih osebnih oprostnin in kreditov za odvisne osebe) treba plačati sledeči davek: eden in pol odsto na prvih $4000 (čez omenjene odbitke), tri odsto na prihodnjih $4000 in pet odsto na daljni ostanek čistega dohodka. Povrh tega se po gotovi rastoči lestvici nalaga naknaden davek (surtax) na vse čiste zaslužke čez $10,000.

Vsi čisti dohodki do $5000 se smatrajo kot "zaslužek" (earned income) in do $5000 dohodka ima davkoplačevalec pravico odbiti 25% od davka, ki bi ga moral drugače plačati po zgornjem odstotku.

Primer: Priseljenec, ki ima v starem kraju ženo in otroka, je zaslužil, recimo, $2100. Pravico ima odbiti za sebe $1500 in za otroka $400. Ostane $200 podvrženih davku. Poldrug odsto od $200 je $3. Odbivši 25% ostane $2.25. To je davek, ki ga mora plačati.

Drugi primer: Samica, ki podpira svojo postarno mater v starem kraju, je zaslužila $1800. Ona ima pravico odbiti najprej $1500 za sebe in $400 za mater. Ne preostaja torej ničesar, na čemur bi plačala kaj davka. Ker pa je zaslužila čez $1500, mora vendarle prijaviti svoj dohodek.

Tretji primer: Mož in žena živita skupaj. Sta brez otrok in oba delata. Skupaj sta zaslužila $3700. Naj prijavita svoj dohodek skupaj. Pravico imata odbiti $3500, tako da ostane le $200 obdavčljivega zaslužka. Plačala bosta skupaj ravno toliko kot v prvem primeru.

Četrti primer: Mož z družino pri sebi je zaslužil $3000. Mu ni treba ni prijaviti dohodka, niti plačati kaj davka.

Kar se tiče ameriškega sistema davčne prijave, treba zlasti novodošle priseljence opozoriti na to, da tirjanje davka v Ameriki je precej različno od evropskega načina. Večinoma v evropskih deželah oblasti obveščajo davkoplačevalca, kdaj mu je treba prijaviti svoj dohodek in kdaj naj plača. V Združenih državah mora davkoplačevalec prijaviti svoj dohodek do odrejenega roka, če so ga obvestili ali ne. Ni treba čakati, da davčna oblast tirja, marveč se mora davkoplačevalec sam priglasiti. Mnogi ki se v svoji nevednosti niso brigali za svojo davčno dolžnost, ker jih nihče ni opozoril, so trpeli kasneje precej sitnosti. Zlasti so imeli sitnosti, ke so hoteli oditi nazaj v stari kraj, kajti inozemci morajo dokazati da so poravnali svojo davčno dolžnost.

Zakon o dohodninskem davku je precej zavozlana stvar. Zato bomo v drugem članku navedli nekoliko primerov v obliki vprašanj in odgovorov. Iz istih bo vsakdo lahko izčrpal dovolj informacije, da si bo na čistem glede svoje davčne dolžnosti. — F. L. I. S.

ZIDARJEM JE BILA POVIŠANA MEZDA.

New York, N. Y. — Pet sto zidarjev, ki zidajo s kamnom, je zmagalo v stavki in je izvojevalo dva dolarja povišanja mezde na dan. Njih pomočnikom se poviša mezda za en dolar na dan. Zidarji na katedrali sv. Janeza Krstnika še stavkajo. Stavbinski podjetnik ni podpisal pogodbe. On ne pripada k podjetniški zvezi.

ZA POVRNITEV DRŽAVLJANSTVA DEBSU.

Chicago, Ill. (F. P.) — Socialistična stranka je pričela z obširno kampanjo za povrnitev državljanstva Eugene Debsu. Debs je izgubil državljanstvo, ker je razgrnil vzroke zadnje vojne še v vojnem času. Obsojen je bil v atlantiško ječo. Majska izdaja "American Appeala" bo prinesla članke o tej zadevi.

Drago plačana španska zmaga.

Tangier, Maroko, 10. marca.— Španske čete pod poveljstvom gen. San Jurga so po treh dneh ljute ofenzive okupirale hribe nad Tetuanom. Več ko 12,000 mož, 16 baterij in 40 letal je sodelovalo v napadih. Toda Španci so drago plačali svojo zmago. Štiristo Špancev je bilo ubitih in skoro 2000 ranjenih.

Anglija prodaja bojne ladje Portugalcem.

Lisbona, 10. marca. — Angleška vlada je ponudila Portugalski štiri velike križarke za milijon dolarjev.

Iz davne prošlosti Aztekov

Kratko smo že sporočili, da so bile nedavno v kraju Tezcuco, oddaljenem kakih 40 km od mesta Mehike, pri gradbi avtomobilske ceste najdene nove piramide in drugi zgodovinski pomniki, ki nedvomno izvirajo iz davne prošlosti Aztekov. Razkritje je v Združenih državah zbudilo velik interes. Že so se v Tezcuco odpravile znanstvene ekspedicije in od njih se pričakujejo podrobne dragocene ugotovitve o plemenu Aztekov, ki je že v času Ferdinanda Corteza in davno pred njim stalo na visoki kulturni stopnji ter razpolagalo z močno razvito arhitekturo in skulpturo. Preden pa dospejo nova sporočila o Aztekih, se pogovorimo, kar je doslej znanega o njih!

Azteki in njihova država.

Centralno- in južnoameriški narodi, ki so jih odkrili Evropejci na začetku novega veka (Kolumbovo odkritje Amerike leta 1492) vobče niso bili nikakršni "divji" Indijanci. Živeli so deloma v izborno organiziranih državah, na izredno visoki stopnji samonikle civilizacije in kulture. Španci, inkvizicija, jezuitje in evropska "kultura" so pomenile smrt prvotnim gospodarjem Amerike in tudi pogin vseh njihovih kulturnih pridobitev. Najbolj znana plemena med njimi so bili Azteki v sedanji severnovzhodni Mehiki, Majska plemena na vzhodu in Inke približno v sedanji peruanski republiki.

Zadnji azteški kralji so bili Montezuma I., Ašajakati, Ahvitzotl in Montezuma II. Pod njihovo vlado so podvzeli Azteki zmagonosne vojne pohode proti sedanjim narodom. Dalekosežna je bila stanovska diferencija, ki se da deloma primerjati z evropejskim srednjeveškim feudalizmom; iz tega fevdalnega plemstva je kralj izbiral tudi svoje štiri "ministre" in ostalo nižje uradništvo. Navadni ljudje pa so tvorili nekakšne "cehe": v vsakem cehu se je visoko razvita obrt podedovala od rodu do rodu, vsak ceh je prebival v svojem delu mesta. Med najugodnejše so spadali trgovci. Pri nekaterih plemenih pa so uživali svečeniki skoraj tak ugled kakor sami kralji, tako da dobimo slično kakor v našem srednjem veku lestvico stanov: kralji — plemstvo in svečeniki — cehi.

Verski obredi Aztekov.

Navzlic visoki stopnji kulture najdemo v azteških verskih obredih grozotne elemente. Bogovom niso žrtvovali samo živali, temveč tudi ljudi; mala vojaška država se je svojih sovražnikov iznebila na najtemeljitejši način, ako je žrtvovala vjetnike bogovom. Na svetem kamnu je petorica žrecevih pomočnikov držala v darovanje določeno žrtev, žrec pa ji je z nožem iz kremena, tlecpatl imenovanim, razklal prsi in iztrgal iz njih srce. To vroče srce je dvignil proti solncu in s tem dokončal žrtvovanje.

Vsako pomlad in jesen so se vršili v glavnem mestu Asteku posebno slovesni obredi. Človeške žrtve, ki so jih pri teh prilikah darovali, so dobesedno odrli, žrec pa se je oblekel v njihovo kožo.

Takšnih in sličnih za naše pojme grozovitih obredov nikakor ne smemo pripisovati goli krvoločnosti Aztekov. Vse njihovo verstvo je bilo prepojeno s vražami in mistično simboliko. S krvjo srca, ki so ga dvigali proti solncu, so hoteli okrepiti božansko solnce samo. Oblačenje kože odrte žrtve nam pojasni drug praznik, praznik Toškati v maju, ko je solnce stalo nad Mehiko ravno v Zenitu: mladenča, ki jim je skozi celo leto predstavljal boga Tezkatlipoko, so ta dan žrtvovali — in umrl je ta bog, ko se je solnce začelo nagibati v zaton.

Tudi žrtev, katere kožo je oblekel svečenik, je predstavljala božanske kvalitete, ki so s kožo vred prešle v svečenika. Slično si je treba razlagati kanibalske pojedine, ki so se vršile ob nekaterih praznikih: tudi tu si je predstavljal Aztek, da preidejo pri teh pojedinah ljudskega mesa lastnosti bogov, ki jih je pripisoval svoji žrtvi, vanj samega.

Templji so bili večinoma podobni piramidam, sezidanim v nekoliko stopnjah. Na dvorišču pred piramido je posebne omembe vredna posoda (kavhšikali), v katero so stavili srce in kri žrtvovanih ljudi. Tempelj glavnega mesta je bil menda največji; ta je danes že razdejan, pač pa je ohranjena do naših časov še cela vrsta drugih templjev. Še veličastnejši so bili templji bolj na vzhodu. Tu so nam ohranjene razvaline celih mest s palačami, templji, svetišči, bogatimi skulpturami, krasnimi stebri itd. (Ušmal, Palenke, Čičen). V svetiščih, ob svetih studencih in na vrhovih gora so postavljali Azteki svojim bogovom kamenite kipe, ki so bili virtuozno izklesani in so predstavljali bogove v stalnih tipih.

Mitologija.

Eden glavnih bogov je bil Šipe Totek, bog setve. Tudi njemu na čast se je vršilo že zgoraj omenjeno odiranje človeških žrtev; kipi tega boga so kaj čudni: postava boga samega je vedno pokrita s kožo odrtega človeka.

Tlasolteoti je bila boginja žetve; nadalje pa so častili tudi boginjo koruze, boga ognja, solnca in druge. Vicilopohtli se je imenoval pri Aztekih bog solnca. Tezkatlipoka bog vojne in mesopa. Kecalkovatl bog vetrov. Najlepše svani lime boga — stvarnika in porodnika; Tonakatekutli.

Pri vseh grozodejstvih verskih obredov in žrtvovanj moramo priznati, da je v starih mehikanskih verskih pravljicah tudi mnogo poezije. Ena pripoveduje, da sta se dvojčka Hunhunahpu in Vukubhunahpu znala izborno igrati z žogo. Na tekmo so jih pozvali tudi podzemski bogovi. Tekmo izgubita in z njo tudi življenje. Toda njuna sinova tekmujeta še enkrat in premagata podzemlje: peseniška slika zahoda solnca in luhe in njunega zopetnega vzhoda.

Druga pravljica pripoveduje, kako beži bog Kecalkovatl pred svojimi sovražniki, vedno dalje proti vzhodu proti solncu. Dospe na begu do Vzhodnega morja in tukaj zgori v plamenih. Toda ne pogine popolnoma: iz njegovega pepela se dvignejo krasni ptički, iz njegovega srca pa se rodi zvezdanica. Pri razlagi se takoj spomnimo omenjenega žrtvovanja srca, pa tudi ptičafenikza. Ves ta mitus nam predstavlja, kako ugaša luna ob solnčnem vzhodu in kako je njeno umiranje spojeno s pojavom danice.

Dokumenti azteške kulture.

Vzhodnomehikanski narodi so imeli visoko razvito hieroglifsko pisavo. Bili so izborni računarji; poznali so kot številko tudi ničlo in uporabljali različno mestno vrednost. Če pomislimo, da niti Grki in Rimljani niso poznali teh praktičnih sredstev pisanja števil in računanja, bomo znali šele pravilno oceniti to dejstvo.

Stari Mehikanci so bili tudi dobri astronomi in imeli izborno urejen koledar. Koledarska enota je bil "tonalamatl", ki je obsegal 18 razdobij po 20 dni, t. j. 260 dni. V razdobju po 20 dni je imel vsak dan svoje posebno ime. Da obsega celo leto 365 dni, so seveda Azteki kot dobri astronomi vedeli, vendar niso računali po letih, ampak po "tonalamatlih." Najmanjši skupni mnogokratnik števil 365 in 260 pa je 52 — vsakih 52 let so tedaj padali dnevi tonalamatla zopet na iste dni leta; leto se je tedaj vsakih 52 let začelo zopet z istim dnevom, ki so ga proslavili posebno slovesno.

Svoje spomenike so vzhodnomehikanski narodi točno datirali; žalibog pa ne vemo, od kdaj naprej so šteli svojo ero. Vendar se je posrečilo dognati, da izvira eden izmed doslej znanih spomenikov približno iz leta 900 po Kr. Hieroglifska pisava na njem je že popolnoma na višini in koledar isti, kakor na mlajših spomenikih.

Piramide, ki so jih zdaj našli pri Tezcucu, so kakor vse mehikanske piramide zgrajene v stopnjah. Največja med njimi je visoka 60 m, površina njene osnove pa znaša 40,000 kvadratnih metrov. Vse piramide so opremljene s podobami bogov in razne najdenine imajo številne napise, iz katerih bodo starinoslovci luščili nadaljnje podatke o davni kulturi in etični prošlosti Aztekov.

ITALIJANSKE HARMONIKE

Izdelujemo in importiramo vsakoliične prvovrstne ITALIJANSKE HARMONIKE po zelo nizkih cenah, da bi se najbolje za svoto denarja dobilo. Naše cene vsakemu dosegljive. Pišite po brezplačen cenik, ki ga pošljemo zastonj na naslov kupcem. Pišite po brezplačen cenik.

RUATTA SERENELLI & CO., 817 Blue Island Ave., Dept. 47, Chicago, Ill.

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas kuhani vedno le najboljši in najcenejši.

Grocerijam, sladčičarjem in v prodajalne železnina damo primeren popust pri večjih naročilih. Pišite po informacijah na:

FRANK OGLAR,
6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

Srajce! Srajce! Srajce! Srajce!

Velika tovarna moških in ženskih srajc

Ima v zalogi lepe in močne srajce po ceni od $1.00 do $6.00, jamčeno, da se ne skrčijo kadar so oprane in polna velikost.

Pišite po cenik (katalog) z mnogimi slikami, modeli in vzorci blaga, stane samo 50c. Kdor pa naroči srajc v vrednosti $3.00, dobi teh 50c za cenik vrnenih in kdor naroči 12 srajc v dveh mesecih dobi 10% v denarju za svoje delo nazaj od trgovca.

Naroči se, da danes na tri lepe s svilo pretkane srajce brez ovratnika No. 2065, za $3.00. No. 3587 za $3.50, No. 4020 za $4.00 ali pa z vratnikom na fino "Broadcloth" srajco No. 3508 za $3.50, No. 3663 s svilo pretkano za $3.00.

Za naročila se vam priporoča vaš rojak in član S. N. P. J., kateri je bil v leta 1925 toliko ponesrečen, da bo nezmožen za težka dela za dlje časa. Svoji k svojim. Zastopnik za Madison Better Made Shirts.

ANDREW K. SPROGAR, 330 Bond Street, Elizabeth, NEW JERSEY.

NE POŠILJAJTE DENARJA.

Ženske! Čitajte to čudovito ponudbo! Naročite si ta krasni 10 komadov šitimi ostav — Pošljite Vaše naročilo še danes.

Dobiv mlaga nepošte bomo poslali te zapele nožev nizravnost on vsi dom za vsto $5.48. Pošljite blago, brezplačno in vpoštevati in pro... ne bodete, kako ... je naša ponudba.

Sedaj nizdaj jep zelno šitimi nožmi prodaj jano šitimo šteri gospodinje ne ne ostro. Pri ... v pokrov vsiha vrsta, kmetne šitimo ... dva kmetne šitimi britvi in kratko šitimo tri kmetne na "Vanity" ostro.

Vsaga skupaj je 10 komadov, kakor kaže slika in vsy za samo $5.48. Ni na verjetnemu, da vam kdo ponudi kaplji enke fine vrste 10 enakih komadov in pod $8.00.

Ker velika prodaja nam omogoča, prodati velika število teh ostavov po unikaf ceni in ker dosti prodamo smo zadovolni z malim dobičkom. Bodite previdni in ne pregledujte tega velikega priložnosti.

Ne odlašajte! Ta cena je veljavna le dokler nam ne potde naše zaloga. Ne pošiljajte denarja, samo nam pošljite vaše ime in naslov z tem oglasom. Ko dojde pismonoša samo $5.48, ko vam prinese teh 10 komadov blaga na vaš dom. Nobenih poznih stroškov za davek ali poštnino. Zadovoljstvo jamčeno ali vrnemo denar.

WESTERN MAIL ORDER CO.,
2236 W. Chicago Ave., Chicago, Ill. (Dept. 222.)

Dvanajst let v samostanu

Spisal Joseph McCabe, bivši frančiškan in profesor v semenišču. Prevel A. K.

(Dalje.)

Radi tega pa je cerkvena politika, da se prikrije vsako odpadništvo, če le mogoče, ako se pa publika vendarle seznani z odstopom in bivšim duhovnikom, ga katoliško časopisje skuša pokazati javnosti kot nepoštenega in nemoralnega. Tudi po meni so padli. Prijaznejši med mojimi kolegi so zaključevali, da je morala biti "luč" odvzeta proč od mene radi nepojasnjenega vzroka, radi prezgodaj podeljenih duhovniških časti itd. Nekateri moji tovariši pa so, kakor sem slišal, predno sem zapustil cerkev, širili o meni najgorostasnejše in obrekovalne pripovedke, navadne in škodoželjne izmišljotine, s katerimi so nameravali lajikom nasuti peska v oči, meni pa napraviti še bolj mučen odstop. Večina duhovnikov, če jih kdo vpraša glede odstopa kakega duhovnika, bodo v odgovor samo zmajali z glavo in mrmrali običajno frazo: "Ženske in vino."

Pri mojem odstopu so od začetka poskušali vse, da celo med duhovščino samo prikrijejo odstop. Omenil sem že slučaj, ki je znan samo malemu številu eklezijastov, kako je častiti, o katerem pišem, še nekaj let vršil opravila v javnosti, tako dolgo, da je njegov odstop postal neznan. Razkrinkal sem dejstvo le s težavo, na kar so me pa resnobno prosili, naj ne razglabljam v afero dalje. Ob neki priliki so me v Forest Gatu pozvali, naj spremljam kanonika, ki je tedaj tam misijonaril, na neko stanovanje v okrožju. Ko sem opazil, da je obisk nekako tajnostnega značaja in da dobri kanonik želi, da bi ostal jaz zunaj stanovanja, sem stopil z njim v hišo, pri čemur sem spoznal, da ima kanonik opravka z odpadlim duhovnikom. Prej ne poznej nisem nikoli slišal o njem in prav nič mi ni znan njegov značaj: ta slučaj samo omenjam radi ilustracije, kako prikrivajo vsako odpadništvo.

Pa ne samo skrbno pazijo na tajnost, tudi hudobne sleparije si izmišljajo glede odpadnikov. Pojasnil sem že, da teh sleparij jim ne pripisujejo kot katoliškim duhovnikom. Tu navedem nek drug slučaj:

Nekega dne so mi povedali v Forest Gatu, da je eden mojih dijakov vložil pritožbo proti meni pri višjem predstojniku. Obtožba je bila popolnoma zavajalna; dijaka je našuntal nekdo drugi in jaz sem mu hotel stvar pojasniti. Takoj sem ga prijel in vprašal, če se misli pritoževati radi mene. Odločno je zanikal in si na svoj način prizadeval, da napravi vtis, da bi bila zadnja reč v njegovem življenju le sanjati o taki obtožbi. Ko sem mu povedal predstojnikove besede, pa mi je hladno odgovoril, da nimam nikake pravice ga izpraševati; tako je bil svoboden, da lahko zanika. Bil je precej izobražen mož tridesetih let in sin angličanskega duhovnika, časten in pošten človek, predno je pristopil k nam. Tako so ga le naučili pečenjati duhovniki, ki so bili meni sovražni.

Neki predstojnik v Forest Gatu je tudi odstopil od duhovništva. Moji meniški kolege so pa lagali župljanom, da je šel na daljne misijone v tujino, nekateri so celo dajali detajle o njegovem misijonu. Celo jaz sem bil informiran skoz cel teden, da je odšel na misijon; kar pa je bilo radi tega, da se ne bom mešal v pripovedko, da svobodno lahko govore o odpadnikovem "misijonu". Prepričan sem celo, da še kardinal sam ni vedel o dotičnem odpadništvu, ker je njegov brat leta potem vprašal mene, kako je kaj s fratrom, o katerem tu pišem, da je odstopil. Očividno toraj ni vedel ničesar.

Tak je način, s katerim vzdržujejo pravljice o poštenosti in trdnosti katoliških duhovnikov. Koliko duhovnikov je odstopilo od cerkve na Angleškem, ni mogoče reči, gotovo pa je njih število večje, kakor v splošnem mislijo. Tiho se odpadniki pomešajo med ljudstvo in tako celo zelo redko izvedo drug o drugem. Mnogi izmed njih imajo doktorske in profesorske naslove ter so v resnici tudi bolj učeni možje, ki so si tudi pridobili častna mesta v raznih ustanovah, kjer so bili.

Ako kdo misli, da ni število odpadlih duhovnikov na Angleškem v primeri s številom duhovništva veliko, je treba pomniti, da izobrazba katoliških duhovnikov na Angleškem ni dovolj velika, da bi lahko dovolj stvarno in resno mislili. Še večja zapreka je radi velike težkoče, ki je navezana z odstopom od rimske cerkve. Tak odstop je še najtežji pri duhovniku, katerega do tega prisili lastna zavest. V duhovniškem življenju si je ustvaril svoj način mišljenja, radi katerega je trpljenje radi odstopa tudi fizično. Vsaj v rimski cerkvi je odstop toliko kot slovo preteklosti, slovo vsakemu nagnjenju in časti. Cerkev sama izda dekret proti apostatu (odpadniku). Ekskomuniciran je, prokletvan v življenju, od cerkve tako ohujskan, da je socialno preziran vsepovsod. Množice njegovih občudovalcev, ko je bil še duhovnik, rade nastavijo ušesa za vsako proti njemu izmišljeno laž, a močni značaji med katoliki, ki so prepošteni, da bi se dali premotiti od obrekljivih laži, imajo do takega odpadniškega duhovnika samo simpatije. Odpadli duhovnik mora znova pričeti družabno in finančno življenje, mogoče je celo brez doma, brez prijateljev in virov za življenje. Precej jasnosti lahko podajo moje lastne izkušnje.

Ko sem navsezadnje spoznal, da sem izgubil kot duhovnik vsako vero, sem mislil, da odložim pozicijo predstojnika, da stopim toliko lažje v posvetno življenje. Svoje mnenje sem izrazil nekaterim nekatoliškim znancem — bilo bi usodno in brezuspešno, ako bi se izdal katoličanom — in priznali so, da moram odstopiti kmalu, ko sem prišel do svojega spoznanja. Samo eden človek, odličen in javnosti v Londonu znan mož, je mislil, da bi se moral opravičiti, če ostanem na svojem mestu. Pričel sem toraj s poizvedovanji in pripravami za odhod. Istočasno sem začel svoje dolžnosti v kolegiju vršiti tako, kot mi je naročal razum že radi poštenosti in pa radi tega, da ne pustim nobene prilike za obrekovanje po odstopu.

Iz istega vzroka sem odklonil vsak denar od instituta, čeprav sem sodil, da sem do denarja v gotovi meri upravičen. Predstojnik nekega samostana, s katerim sem bil v zvezi, je zapustil samostansko zidovje in odnesel s seboj petdeset funtov šterlingov kot "začasno posojilo". Vendar s tem ni vzbudil nobenega posebnega blagoslovljenja in tudi vprašanja ni bilo, da bi ga zasledovali radi tatvine.

(Dalje prihodnjič.)

ZAHVALA.

Žalostnim srcem naznanjamo sorodnikom, znancem in prijateljem tužno vest, da je umrl naš preljubljeni starejši sin oziroma brat

LOUIS KOCHEVAR, Jr.

Umrl je v cvetu svoje mladosti komaj bil bi dne 27 maja t. l. dopolnil 17 let. Bil je operiran 15. jan. t. l. na slepiču v bolnišnici v Virginiji, Minn., na kar je po pet dnevni mučni bolezni umrl dne 20. januarja, 1926 ob polu štirih popoldne. Pogreb se je vršil 23. jan. t. l. na družinski prostor ob 9 uri dopoldne po katoliškem obredu ob veliki vdeležbi sorodnikov, prijateljev in njegovih součencev. Tem potom se vsem najlepše zahvalimo, ki so ga obiskovali ob mrtvaškem odru in nas tolažili v teh žalostnih urah. Iskrena hvala šolskemu osobju, ki so hitro prišli v pomoč in tolažbo, ter potrebno vkrenili za našega nepozabnega sina. Lepa hvala za obilne vence mladeničem in mladenkam "Class of '27, Freshman Class, Sophomore Class and Senior Class of Aurora High School, Faculty, Miss. Long and Miss Joyce's room, Miss Keefe and Miss Boase, Student's Council, katerega tajnik je bil, ter pogrebnikom članom Football Team, katerega je tudi on bil član. Nadalje hvala: J. Babnick, Jr., F. Zakrajšek, Jr., Joe Matichich, Jr., dalje družinam: De Cenzo, J. Poderžaj, V. Mikulich, J. Modetz, J. Plevel, Yerich in Lacer, F. Novak, F. Bernick, ter order of Owls, mojemu stricu J. Babniku, Sr., moji teti M. Zakotnik, moji sestrični F. Langar, in vsem onim, ki so darovali za "Spiritual Bouquet", posebno pa njegovim součencem, Junior Class, ki so ga obdarovali s svežim cvetjem v času njegove bolezni. Lepa hvala tudi vsem onim kojih imena niso tu navedena, ker v takih časih si človek nemore vsega zabeležiti zato upam, da nam oprostite. Nadalje še enkrat lepa hvala Mrs. Poderžaj, mrs. Longar, mrs. Zakotnik, mrs. Modetz in Frank Sustershichu, ki so nam bili tudi še potem v pomoč in tolažbo v teh za nas zelo žalostnih dneh v naši družini ne bodete nikdar pozabljeni. Odšel si naš dragi sin od nas v prezgodni mladosti in naš spomin ostane za vedno v naših srcih na Te. Počivaj v miru in lahka naj Ti bode tvoja rojstna ameriška zemlja. Žalujoči ostali: Louis Sr. in Antonija Kochevar, Joseph, Max in Tony, bratje; Silvia, sestra. Vsi v Aurori, Minn.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA.

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI.

CENE ZMERNE, UNIJSKO DELO PRVE VRSTE.

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. Printery, 2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA.